

Szilágyi János »Aquincum« címmel, az Officina Képeskönyvek sorozatában megragadó és gondos képet fest — az ásatások eredményei alapján — a magyar főváros helyén mintegy két évezreddel ezelőtt létesült, főként thrák-illyr-kelta keverék (eravisens) lakosságú római város életéről. A gazdagon illusztrált, művészeti nyomású könyvből közöljük az alábbi érdekes részleteket.

Hány lakosa volt Aquincumnak?

A világ összes kultúrigényekkel bíró népeit egyetlen birodalom foglalta magában. Nagyszerű úthálózat és általános közbiztonság tették lehetővé a végtelen piaclehetőségek kihasználását (a Kr. u. második században a világbirodalomban 90 millió ember élt, Aquincum területén 50—60 ezer). Kifelé, a római birodalom határára túl élő, fejletlen iparral rendelkező, »barbár« népek felé is szabad volt a kereskedelem útja. Ez a piaclehetőség különösen a határmenti ipari városok számára volt jelentős, amilyen Aquincum volt. (Obuda lakossága 1935-ben 62.587 főnyi volt. — A szerk.)

Legmagasabb ár — legkisebb munkabér

Az élet a római birodalomban igen olcsó volt, a pénz vásárlóértéke jóval nagyobb (például az Augustus császár uralkodása alatti napszám: 3 sestertius — körülbelül 75 fillér — másfélkiló kás árú, akkor öt napra való egyszerűbb élelemre elég volt) az alsóbb osztályok igényei jóval alacsonyabbak (például a hagyományos sültt birkafésű vagy füstölt disznófej már ünnepi diszcebéd volt). Tehát a tömeg, ha mindennapi egyszerű élelme és szórakozása megvolt, már megbékült sorsával. Viszont igaz az is, hogy a Kr. u. harmadik század világválságai következtében rosszabbodott a helyzet, az élet drágult, a kereset kevesebb lett. Diocletianus császár armamaximáló és munkabér-minimáló rendeletei (például a disznóhús kilóját körülbelül egy pengőre szállítja le) igen szigorú büntetés-száradékkal a bün-

Budapestre vonatkozó újságcikkek

BUDAPEST — két évezreddel ezelőtt

Forrás: Nagy Budapest

Budapest 1961 II/14

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Személy

Helyszám

Osztályozás

902.6

"1941"

telés halált) mutatják a válság súlyosságát. Nem kell tehát csodálkozunk, hogy a birodalom egy évszázad alatt fel is bomlik.

Az építőipar fejlettsége

Az építő- és lakdiszítőiparok, a városias kö- és téglalapítkezés, valamint a belső faldiszítés számos dolgot kezelt foglalkoztattak. A környező hegyekben több kőfejtő működött. Az égetett agyagtégla alkalmazását tudvalehetőleg a római korszak tette általánossá az építészetben. A katonai építkezések számára a katonaság maga állította elő a szükséges téglamennyiséget, de a magánépítkezések számára magánléglavetők létesültek. Így maradtak fenn téglák az Atilius-téglagyár bányegzőjével ellátva. Aquincumban az építőmunkások (»structici«) olyan nagy számot képviseltek, hogy külön iparág-testület (collegiumot), társulatot alkottak. Ezen benszülött eravisens építőmunkások egyik társulati elnökének (»magister«) sír- emléke napfényre került az ásatások folyamán.

A szabad szellemi foglalkozások természetesen Aquincumban kevés embernek voltak kényeret. A Török-

utcában, sírládából előkerült, pálcavéget díszítő szobrocska — gagából, finom szénszerű anyagból, mely a római korban a borostyán mellé kedvelt ékszeranyag volt — ülő férfit ábrázol. Valószínűleg a tanítói hivatalnak egyetlen fennmaradt emléke Aquincumból. Nyilvánvaló, hogy kevés pedagógus élhetett ebben a határvárosban. Nem volt va-

tami kécsegtető ez az élethivatás; még Rómában a világbirodalom fővárosában is rosszul fizették a »grammaticus« munkáját. A Kr. u. első században itt is csak öt arany-pénzt (500 sestertius, körülbelül 100 pengő) kapott a magániskola tanulóként évi tiszteletdíj, de ebből a tanító fizette a terembérletet és egyéb költségeket is. Igaz, hogy a tanuló ajándékokat is adtak még bizonyos napokon. A helyzet rosszabbodására jellemző, hogy amikor két évszázad múlva Diocletianus császárnak, nyilván a szociális reformok égető szüksége folytán, maximálnia kellett az árakat és megszabni a minimális munkabéretet, az új törvények szerint a tanterői fokozatok évi 15—25—60—75 pengőnyi minimális fizetéseket igényelhetek tanulóként. Feltehetjük, hogy egy kis határvárosban a fővároséhoz képest még kisebb kényér jutott a tanítómestereknek.

Fejlett volt az orvoslás

Az aquincumi feliratos köemlékek nyolc orvos létezését igazolják. Azonkívül két sírból kerültek elő orvosi műszerek, tehát a sírokban orvosokat temethettek el. Ez arra mutat, hogy Aquincumban, megfelelően a nagylétszámú helyőrség és az ismételt hadiállapot megkövetelte szükségletnek, az orvosi hivatalnak nagy jelentősége volt. A mű-

zeumokban őrzött többrekeszes bronzkazetta is orvosi gyógyszer-tartó volt. Aquincum orvosai, származásukat tekintve, javarészt kis-ázsiai és afrikai születésűek, akik nyilván tudásukat is az ottani kultúrgócópontokban szerezhették. (Az általános orvosi tudást illetően az antik kor odáig jutott el, hogy megkezdődött a szakorvosi elkülönülés, — egyáltalán legtöbb emlék a szemszakorvosoktól maradt fenn — alkalmaztak természetes gyógy-módot is, például a hidegvíz-kúrát. Másutt került elő ebből a korból műláb, ólomsin és foggyökérfogó, stb.)

Egyesületi élet

Aquincum egyszerű népe számára a collegium-ok (foglalkozások és vallások szerinti társulások, temetkezési egyletek) jelentették a társaséletet, szervezkedés, önszegélyezés és ambíciókiélés terét és lehetőségét. Aquincumban számos olyan sírkő került napfényre, amelyeket collegiumok állítottak elhunyt tagjaiknak. (Főképp a kovácsok, ácsok és posztókészítők egyesült társulata.) A tagdíjakból (évi 15 sestertius, körülbelül 3 pengő) és a belépési díjakból (személyenként 100 sestertius, körülbelül 20 pengő) fedték az elhunyt tagok temetése és a közös lakomák költségeit. A temetési segély 300 sestertius (körülbelül 60 pengő). Ongyilkosok nem kapták meg. Egyhatod részét mindjárt a sírnál a halotti kísérők kapták. A halál évfordulóján és a tagok születésnapján és egyéb ünnepekre al-

kalmakkor közös lakomákat rendeztek a collegiumok. A kijelölt rendezők gondoskodtak edényekről, kezevekről és italról. A collegium tagjai saját zászlaik alatt vonultak fel körmenetek alkalmával. Ezek a társulatok komoly, közérdekű feladatokat is elvállaltak, például az önkéntes tűzoltói tisztelet.

Mióta élnek keresztények Budapest területén?

Az óbudai Raktár-utcában napfényre került »Cella trichora«, lóherelevél alakú, római korú keresztény kápolna azt igazolja, hogy már a római korban (a Kr. u. negyedik század derekán) elterjedt a keresztény vallás fővárosunk területén. Azonban az első kereszténység nem volt rejtőzködő gyülekezet Aquincumban, mert mire itt kifejlődött, már megszűntek az üldözések az egész birodalomban. A eirkuszban itt nem kísérhetnek bennünket keresztény vértanúk árnyai. Sőt, a népvándorlás századaiban is igazolva van fővárosunk területén a kereszténység fennmaradása, mióta a Fővárosi Ásatási és Régészeti Intézet a csepeli szabadkikötőnél megtalálta az avarkori keresztény temető sírjait. Eszerint fővárosunk területén a kereszténység gyökerei megszakadás nélkül visszaérnek a Kr. u. negyedik század derekáig.

Városrendezés és közművek

A városias kényelemnek, a közegészségügy szemmeltartásának és rendezettségnek az Aquincumi Múzeum körül fenntartott rommező beszédes tanuja. A megfigyelhető egyenes-merőleges utcarendszer a városépítés tervszerűségére mutat. Az utcák, terek és udvarok szabálytalan kőlapokkal voltak kővezve. A járdát a kocsiúttól kiemelkedő csapókövek választották el. A szélesebb utcákon kétoldalt a járda alatt (a keskenyebb utcákon az úttest közepe alatt) vonult el a kővel és téglával falazott csatorna, amely a szennyvizet gyűjtötte és vezette le a Dunába. A házak kőből és téglából épültek, ami esztétikai és tűzoltalmi szempontból egyaránt jelentős. Vízöblítéses illemhelyeket találunk a magánházakban, a szennyecsatornába építve. Hasonlóan szerkesztették meg a nyilvános illemhelyet is az egyik közfürdő mellett. Városi kultúrember kényességére vall az a körülmény is, hogy csak a polgári városrészben eddig négy közfürdő és két magánfürdő romjai kerültek elő. A fürdők medencéibe gyógyvizet a mai »Római fürdő« forrásából vezették be. A Római fürdőbe vezető Római-út és a Szentendrei-út mentén még ma is látható vízköves falcsomók nem mások, mint római vízvezeték pillérjeinek maradványai.